

Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu „Advokaadikutse kaitse konventsiooni heakskiitmine ja volituse andmine“ seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisu kokkuvõte

Advokaadikutse kaitse konventsioon (edaspidi *konventsioon*) võeti vastu Euroopa Nõukogus 12. märtsil 2025 ning see avatakse allakirjutamiseks 13. mail 2025. a Luksemburgis Euroopa Nõukogu välisministrite kohtumise raames. Konventsiooni vastuvõtmine on rahvusvaheline reageering sagenevatele rünnakutele advokaatide ja nende kutsetegevuse vastu. Kuna tegemist on üha suureneva probleemiga, mis nõrgestab õigusriigi põhimõtet, on konventsiooni eesmärk tugevdada advokaadikutse kaitset ja advokaatide õigust tegutseda kutsealal, kartmata diskrimineerimist, põhjendamatut välist sekkumist või rünnakute, ähvarduste, ahistamise ja hirmutamise ohvriks langemist.

Konventsiooni kohaldamisala hõlmab nii advokaate kui ka nende kutseühendusi, kellel on oluline roll advokaadikutse kaitsmisel. Konventsioonis käsitletakse advokaatide kutsealaseid õigusi ja vabadusi ning advokaatide ja kutseühenduste kaitsemeetmeid.

Konventsiooni rahvusvaheliseks jõustumiseks peab selle ratifitseerima vähemalt kaheksa riiki, sealhulgas kuus Euroopa Nõukogu liikmesriiki.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiits- ja Digiministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna vabakutsete talituse nõunikud Julia Zaitseva (57704160, julia.zaitseva@justdigi.ee) ja Gerli Spelman (57870428, gerli.spelman@justdigi.ee). Konventsiooni artikli 9 seletused on koostanud kriminaalpoliitika osakonna karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Andreas Kangur (54800354, andreas.kangur@justdigi.ee).

Konventsiooni eestikeelse tõlke on teinud Dussan tõlkebüroo vandetõlgid Maris Järve ja Mariliis Soomäe.

Välisministeeriumi poolt on eelnõu ja seletuskirja üle vaadanud juriidilise osakonna jurist Mai Hion (57867752, mai.hion@mfa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõu ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

2. Korralduse eesmärk

Korralduse eesmärk on kiita heaks advokaadikutse kaitse konventsioon.

Konventsiooni eesmärk on tugevdada advokaadikutse kaitset ja advokaatide õigust tegutseda sellel kutsealal iseseisvalt ja sõltumatult.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Korralduse eelnõu koosneb kahest punktist. Punktiga 1 kiidetakse konventsioon heaks. Punktiga 2 volitatakse suursaadikut Euroopa Nõukogu juures konventsioonile alla kirjutama. Konventsioon koosneb preambulist, 24 artiklist ning lisast konventsiooni artikli 10 juurde, mis on konventsiooni lahutamatu osa.

I peatükk - eesmärk, kohaldamisala ja mõistete kasutamine

Konventsiooni I peatükis määratletakse konventsiooni eesmärk, kohaldamisala ja defineeritakse olulisemad mõisted.

Artikkel 1 – konventsiooni eesmärk

Artikli 1 lõikes 1 sätestatakse konventsiooni eesmärk, milleks on tugevdada advokaadikutse kaitset ning õigust tegutseda advokaadi kutsealal sõltumatult, kartmata diskrimineerimist, rünnakuid, ähvardusi, ahistamist ja hirmutamist, kutsealase tegevuse põhjendamatut takistamist või sellesse sekkumist. Kaitse laieneb nii üksikute advokaatide kui ka nende kutseühenduste tegevusele. Advokaatidel on oluline roll õigusriigi põhimõtte toimimise ja õigusemõistmisele juurdepääsu tagamisel, mistõttu on tähtis, et advokaadid saaksid täita neile pandud ülesandeid, kartmata oma tegevuse tagajärge.

Artikli 1 lõike 2 kohaselt luuakse konventsiooni sätete tõhusa rakendamise tagamiseks konventsiooniosaliste poolt spetsiaalne järelevalvemehhanism, millega kaasneb Eestile aruandluskohustus (vt selle kohta III peatüki seletust).

Artikkel 2 - kohaldamisala

Artikli 2 lõike 1 kohaselt kohaldatakse konventsiooni sätteid advokaatide ja nende kutseühenduste kutsetegevuse suhtes. Eestis hõlmab konventsiooni kohaldamisala vandeadvokaadi abisid ja vandeadvokaate ning Eesti Advokatuuri (edaspidi *advokatuur*) kui kutseühendust.

Artikli 2 lõige 2 sätestab, et konventsiooni artiklid 5–9 on kohaldatavad ka nendele advokaatidele, kes osutavad oma päritoluriigi kutsenimetuse alusel õigusnõustamist, -abi või -esindust teises konventsiooniosalisriigis, ja kes kuuluvad teise osalisriigi poolt tehtud deklaratsiooni kohaldamisalasse või tegutsevad selle osalisriigi õiguse, Euroopa Liidu õiguse või rahvusvaheliste kokkulepete alusel. Selle eesmärk on, et advokaadid võiksid tõhusalt tegutseda ja oleksid oma kutseülesandeid täites kaitstud ka muudes riikides kui riik, kus neile oli antud algne luba advokaadina tegutsemiseks.

Artikli 2 lõike 3 punkt a sätestab, et konventsioonis määratletud advokaatide kutsealased õigused (artikkel 6), sõnavabadus (artikkel 7) ja kaitsemeetmed (artikkel 9 lõige 4) kehtivad ka isikute suhtes, kellele on keeldutud andmast advokaadi kutsequalifikatsiooni või tegutsemisõigust või kelle puhul on need tühistatud või peatatud, kui keeldumine, tühistamine või peatamine on vastuolus konventsiooni artiklitega 5 ja 8. See säte võimaldab asjaomastel isikutel kasutada konventsiooniga tagatud õigusi ja saada kaitset ka olukorras, kus nad on ebaseaduslikult advokaadistaatusest ilma jäetud.

Lisaks on kolmanda lõike punktis b täpsustatud, et artiklid 6 ja 7 ning artikli 9 lõige 4 kehtivad ka isikutele, keda rahvusvaheline kohus või rahvusvahelise organisatsiooni loodud organ on tunnustanud pädevana tegutsema menetlustes, kus nad nõustavad või esindavad osapooli. Selline laiendus kehtib üksnes nende menetluste puhul, milles need isikud on spetsiaalselt määratud nõustama ja tegutsema. Nimetatud kaitse laiendamise eesmärk on kaitsta advokaate ja nende kutsetegevust ning seeläbi tagada ka klientide õiguste kaitse, sõltumata sellest, millisel alusel advokaat õigusteenuseid osutab.

Artikli 2 lõike 4 kohaselt kohaldatakse konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktides b ja c ning artikli 9 lõikes 4 sätestatud (õigus suhelda kliendiga konfidentsiaalselt ja õigus tegutseda, langemata füüsilise rünnaku, ähvarduse, ahistamise või hirmutamise ohvriks) ka isikutele, kes on advokaatide poolt tööle võetud või kaasatud nende abistamiseks, kui nad otseselt panustavad

advokaatide kutsetegevuse elluviimisesse. Konventsiooni seletuskiri täpsustab, et kaitse laieneb advokaate abistavatele isikutele tingimusel, et nad aitavad otseselt kaasa advokaatide kutsetegevusele, kuid ainult juhul, kui nad teevad seda advokaatide töötajatena või lepingulise kokkuleppe alusel. Selliste isikute hulka kuuluvad muu hulgas: advokaatide abid (Eesti kontekstis on need eelkõige advokaadibüroode juristid), kes aitavad advokaate nende kutsetegevuses; õigussekretärid, kes teevad advokaatide ja nende büroode jaoks kontori-, sh kantsleitööd; arhiivitöötajad, kes tagavad juhtumitega seotud dokumentide registreerimise ja säilitamise; spetsialiseerunud töötajad (näiteks isikud, kellel on spetsiifilised eriteadmised teatud keerukate kaasuste lahendamiseks); raamatupidajad, kellel on juurdepääs klientide tundlikule teabele; IT-spetsialistid, kes jälgivad kõiki suhtluse, tehnoloogia, andmesalvestuse või muude õigusvaldkonna IT-rakenduste kasutamise aspekte ning seeläbi saavad teadlikuks klientide andmete sisust. Mõnel juhul võivad advokaadid kasutada ka teiste isikute teenuseid, kes ei kuulu nende advokaadibüroo töötajate hulka – näiteks hõlmab see andmesalvestusteenuseid, mida võivad hallata IT-spetsialistid, sealhulgas pilveteenuste pakkujad. Konventsiooni seletuskirja järgi on kaitse laiendamise põhjuseks see, et advokaadibüroo töötajate või nende poolt kasutatud alltöövõtjate töö takistamine ja neile surve avaldamine võib otseselt mõjutada advokaadi tööd oma kliendi heaks.

Lõikes 4 ette nähtud kaitse laiendamist ei tohiks konventsiooni seletuskirja kohaselt tõlgendada kui nende isikute ametiseisundi laiendamist advokaadiks, vaid üksnes neile eespool nimetatud sätete alusel antud kaitse kohaldamist, kui advokaat on neile usaldanud konkreetsed ülesanded, mis otseselt panustavad advokaadi kutsealaste kohustuste täitmisel – ja seda üksnes selles kontekstis. Kui kõnealused isikud rikuvad advokaadi usaldust sellisel määral, et neid ei peeta enam advokaadi poolt kaasatuteks või abistajateks, ei saa nad sellest kaitselaiendusest kasu. Lisaks kohaldatakse kaitse laiendamisele artikli 6 lõikes 4 sätestatud piiranguid.

Kuivõrd artikli 2 lõikes 4 nimetatud isikute suhtes kohalduvad vaid üksikud konventsiooni sätted, on nende kaitse oluliselt piiratum kui advokaatidel. Seda eelkõige põhjusel, et neil ei ole sellist vastutust ega staatust, mis õigustaks neile täieulatusliku konventsiooni kaitse kohaldamise.

Artikli 2 lõige 5 laiendab artikli 9 lõike 4 kaitse kohaldatavust isikutele, kes abistavad kutseühendusi nende kutsetegevuse elluviimisel.

Artikkel 3 - mõistete kasutamine

Artiklis 3 defineeritakse konventsiooni kasutamiseks olulisemad mõisted: advokaat, klient, potentsiaalne klient, kutseühendus, advokaadi kutsetegevus, kutseühenduste kutsetegevus, riigiasutused. Samuti selgitatakse, mida tähendab „seadusega ette nähtud ja demokraatlikus ühiskonnas vajalik“. Eesmärk on, et konventsiooniosalisteks olevates riikides mõistetakse nende sisu ühtmoodi.

II peatükk - sisulised sätted

Konventsiooni II peatükis on toodud sisulised sätted.

Artikkel 4 - kutseühendused

Artikli 4 lõike 1 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et siseriiklik õigus võimaldaks kutseühendustel tegutseda iseseisvalt ja ilma välise sekkumiseta. Eestis kehtiva advokatuuriseaduse (edaspidi *AdvS*) § 2 lg 3 kohaselt juhindub advokatuur oma tegevuses seadustest, advokatuuri organite õigusaktidest ja headest tavadest. Eestis iseloomustab advokatuuri eneseregulatsioon, mis võimaldab juhtida advokatuuri liikmeid viisil, mis kaitseb neid riigi sekkumise või muude väliste lubamatute mõjude eest.

Artikli 4 lõike 2 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et kutseühendustel oleks võimalus täita käesolevas lõikes sätestatud ülesandeid, sh edendada ja kaitsta advokaadikutset ning advokaatide huve, kaitsta nende sõltumatust ja edendada nende rolli ühiskonnas, välja töötada kutsealaseid käitumisharjumisi, edendada advokaatide täiendõpet ja koolitusi jm.

AdvS § 2 lg 1 alusel on advokatuur asutatud muuhulgas advokaatide kutsealaste õiguste kaitsmiseks. AdvS § 3 p-de 2 ja 4 alusel on järelevalve advokatuuri liikmete kutsetegevuse ja kutse-eetika nõuete täitmise üle ning advokaatide täiendusõppe korraldamine advokatuuri pädevuses. Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi ja muud kutsesobivuse nõuded on samuti koostanud advokatuur. AdvS ega muud Eesti seadused ei sea takistusi konventsiooni artikli 4 lõikes 2 sätestatud advokatuuri õigustele. Advokatuuril on vabadus edendada advokaadikutset ning selle raames on tal õigus muuhulgas teha koostööd advokaatide, teiste kutseühenduste ja liitudega ning rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Artikli 4 lõike 3 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et kutseühendustega konsulteeritakse õigeaegselt ja tõhusalt valitsuse ettepanekute osas mistahes õigusaktide, menetlusnormide või haldusreeglite muudatuste kohta, mis mõjutavad otseselt advokaatide kutsetegevust ja kutseala reguleerimist. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 4 lg 2 kohaselt kaasatakse eelnõu või muu küsimuse ettevalmistamisse asjassepuutuvad huvirühmad vastavalt kaasamise heale tavale. Sellest tulenevalt on tagatud advokatuuri kaasamine advokaadikutset puudutavate muudatuste väljatöötamise protsessi. Huvirühmade kaasamise nõudele viitab ka hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lg 5.

Artikli 4 lõike 4 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et kutseühendusse kuulumine ei takista advokaatidel tegutseda teistes organisatsioonides, mis edendavad nende kutsealaseid huve ja tegevust. AdvS ega muud õigusaktid ei sätesta piirangut, mille kohaselt advokaat saaks kuuluda ainult advokatuuri.

Artikkel 5 - õigus tegutseda

Artikli 5 lõike 1 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et advokaadina tegutsemise lubamine, kutse säilitamine ja uuesti kutsenimetuse andmine reguleeritakse seadusega ning otsustatakse asjakohaste, objektiivsete ja läbipaistvate kriteeriumide alusel. Samuti ei tohi need kriteeriumid olla diskrimineerimise aluseks.

Isiku advokatuuri liikmeks saamise tingimused on sätestatud AdvS-is (eelkõige §-d 22 lg 2, 23–27). Lisaks on liikmesuse tekkimise täpsem protsess reguleeritud advokatuuri kodukorras. AdvS § 35 lg-s 1 on sätestatud advokatuuri liikmesuse peatamise alused. AdvS §-des 36 ja 37 sätestatakse konkreetsed alused, mille esinemisel isik arvatakse või heidetakse advokatuurist välja. Sellest tulenevalt on Eestis kehtiv regulatsioon kooskõlas konventsioonis sätestatuga.

Artikli 5 lõike 2 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et otsused kutse andmise, säilitamise ja uuesti andmise kohta teeb kutseühendus või muu sõltumatu organ. Eelnimetatud otsused saab vaidlustada seaduse alusel moodustatud sõltumatus ja erapooletus kohtus.

AdvS-i kohaselt otsustab isikule advokatuuri liikmesuse andmise, selle peatamise või lõpetamise, sh isiku advokatuurist väljaarvamise ja väljaheitmise advokatuuri juhatus kui advokatuuri organ. AdvS § 4 lg 5 kohaselt võib huvitatud isik esitada advokatuuri organi õigusakti või toimingu peale kaebuse halduskohtule. Seega vastab Eesti regulatsioon konventsioonis sätestatule.

Artikkel 6 – advokaatide kutsealased õigused

Artiklis 6 sätestatakse advokaatide kutsealased õigused.

Artikli 6 lõige 1 sätestab, et konventsiooniosalised peavad tagama järgmised advokaatide õigused:

- a. pakkuda ja osutada õigusnõu, -abi ja -esindust, sealhulgas inimõiguste ja põhivabaduste kaitseks;

Õigusteenuse osutamine on advokaadi peamine ülesanne. AdvS § 40 lg 1 kohaselt hõlmab õigusteenus kutsetegevusena õigusnõustamist, isiku esindamist või kaitsmist kohtus, kohtueelses menetluses või mujal ning isikule dokumendi koostamist ja tema huvides muu õigustoimingu tegemist.

- b. otsustada, kas võtta oma klientideks füüsilisi või juriidilisi isikuid, või keelduda nende esindamisest ning lõpetada advokaadi ja kliendi vaheline suhe;

Eestis on advokaadid vabad otsustama kliendi esindamise ja kliendilepingu sõlmimise üle. Kliendilepingu lõpetamise kohta sätestab AdvS § 44 lg 5, et advokaat võib omal algatusel ja advokaadibüroo pidaja nõusolekul loobuda kliendilepinguga võetud kohustusest või lõpetada kliendilepingu, kui klient on esitanud nõude, mille täitmiseks advokaat peab rikkuma seadust või kutse-eetika nõudeid, või kui klient on rikkunud kliendilepingu olulist tingimust.

- c. saada kiire ja tõhus juurdepääs oma klientidele ja potentsiaalsetele klientidele, isegi kui nad on vabaduse kaotanud;

Olukorras, kus kliendilt võetakse vabadus, võib isik olla näiteks kriminaalmenetluses kahtlustatav. Sellisel juhul näeb kriminaalmenetluse seadustik (edaspidi *KrMS*) ette, et kahtlustatavale ja süüdistatavale tuleb viivitamata tutvustada tema õigusi suuliselt või kirjalikult lihtsas ja arusaadavas keeles. Nende õiguste hulka kuuluvad muu hulgas õigus kaitsja abile ning õigus kohtuda kaitsjaga teiste isikute juuresolekuta (*KrMS* § 34 lg 1 p-d 3 ja 4). Ka muudes olukordades, st kui tegemist ei ole kriminaalmenetlusega, ei ole Eestis advokaadi juurdepääs oma kliendile praktikas takistatud.

- d. olla tunnustatud isikutena, kellel on õigus oma kliente nõustada, abistada või esindada;

Eestis on advokaadi õigus olla tunnustatud tagatud erinevate õigusaktidega, näiteks tsiviilkohtumenetluse seadustik (edaspidi *TsMS*), *KrMS* ja halduskohtumenetluse seadustik (edaspidi *HKMS*). *TsMS* § 226 lg 1 kolmanda lause ja *HKMS* § 35 lg 4 kohaselt eeldatakse advokaadi puhul esindusõiguse olemasolu.

- e. saada tõhus juurdepääs kõikidele asjakohastele materjalidele, mis on pädevate avalike asutuste ja kohtute valduses või kontrolli all, olles tegutsenud oma klientide nimel, ilma põhjendamatu viivituse ja piiranguteta;

Menetlusseadustikes (nt *TsMS* ja *KrMS*) on ette nähtud esindaja ja kaitsja õigus tutvuda asja toimikuga. Samuti sätestab nt *KrMS* § 47 lg 1 p 1, et kaitsjal on õigus saada juriidiliselt või füüsiliselt isikult kaitsealusele õigusabi andmiseks vajalikke dokumente.

Teabe küsimine ja väljastamine ei ole Eestis takistatud. Selle tõhusaks toimimiseks on Eestis kehtestatud mitmeid õigusakte (nt avaliku teabe seadus ja märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seadus), mis sätestavad teabele juurdepääsu saamise tingimused ja korra, samuti teabenõuetele ja muudele pöördumistele vastamise tähtajad. Advokaadi õigus saada teavet on sätestatud ka AdvS § 41 lg 1 p-s 4, mille kohaselt on advokaatidel õigus saada riigi- ja kohaliku

omavalitsuse asutusest õigusteenuse osutamiseks vajalikke andmeid, tutvuda dokumentidega ning saada neist ära kirju ja väljavõtteid, kui andmete ja dokumentide saamine ei ole advokaadile seadusega keelatud. AdvS § 40 lg 2 sätestab ka advokaadi kohustuse koguda vajaduse korral kliendi huvides tõendeid. Selle kohustuse täitmiseks peab advokaadil olema tagatud võimalus saada asjakohaseid materjale. Vaatamata õigusliku regulatsiooni olemasolule on praktikas esinenud probleeme käesoleva konventsiooni artikli 6 lõike 1 punktis e sätestatud advokaadi õiguse teostamisel, st advokaatide tõhus juurdepääs kõikidele asjakohastele materjalidele ei ole alati tagatud.

- f. saada tõhus juurdepääs ja pidada ühendust kohtute või muude sarnaste organitega, kus neil on õigus osaleda;

Eesti seadused ei näe ette mingeid piiranguid või takistusi.

- g. esitada oma klientide nimel taotlusi või avaldusi, sealhulgas seoses kohtuniku, prokuröri või menetlust juhtiva organi liikme taandamise ning menetluse läbiviimisega;

Kliendi nimel dokumentide esitamine on üks osa õigusteenuse osutamisest. Sõltuvalt menetluse sisust on kliendi nimel dokumentide esitamise õigus sätestatud ka erinevates menetlusseadustikes. Näiteks TsMS § 222 lg 1 p 1 sätestab, et õigus esindamiseks kohtus annab esindajale õiguse teha esindatava nimel kõiki menetlustoiminguid, sealhulgas hagi või muu avalduse esitamist. KrMS § 47 lg 1 p 3 kohaselt on kaitsjal õigus esitada kaebusi ja taotlusi.

- h. osaleda tõhusalt kõigis menetlustes, milles nad tegutsevad oma klientide nimel;

Eesti seadustega on see õigus tagatud.

- i. teavitada avalikkust oma teenustest.

Reklaamiseaduse § 29¹ kohaselt on advokaadil ja advokaadiühingul lubatud oma tegevust reklaamida, kui reklaam ei ole vastuolus kutse-eetika nõuetega ja reklaam ei kutsu üles lepingut sõlmima. Advokaati ja advokaadiühingut käsitatakse AdvS-i tähenduses.

Artikli 6 lõike 2 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et advokaate ei võeta tsiviil-ega kriminaalvastutusele suuliste ja kirjalike avalduste eest, mis on tehtud heas usus ja hoolsalt kõigi menetluste läbiviimisel oma klientide nimel. AdvS § 43 lg 1 sätestab, et advokaat on õigusteenust osutades sõltumatu ning juhindub seadustest, advokatuuri organite õigusaktidest ja otsustest, advokaadi kutse-eetika nõuetest ning headest kommetest ja südametunnistusest. Seega, kui advokaadi poolt tehtud toimingud on seaduslikud, ei saa sellele järgneda tsiviil-ega kriminaalvastutust.

Artikli 6 lõike 3 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et advokaadile on tagatud võimalus anda oma (potentsiaalsetele) klientidele õigusnõu privaatelt nendega isiklikult kohtudes. Samuti tagatakse advokaadile võimalus suhelda oma (potentsiaalsete) klientidega konfidentsiaalselt, sõltumata suhtlusviisist ja -vormist. AdvS § 43 lg 2 sätestab, et advokaadile usaldatud andmed on konfidentsiaalsed. Siiski ei keela nimetatud säte otsesõnu kõrvaliste isikute viibimist kliendi ja advokaadi vahelisel kohtumisel. Advokaadi võimalus suhelda oma kliendiga privaatelt ja konfidentsiaalselt on üldjuhul tagatud prokuratuuris, kohtus, kinnipidamisasutuses ning muudes asutustes, kus advokaadi ja kliendi kohtumine peaks toimuma. Samas ei taga kehtiv õiguslik regulatsioon piisavalt advokaadi ja kliendi vahelise suhtluse konfidentsiaalsust seoses jälitustoimingutega, kuna Eestis puuduvad Euroopa Inimõiguste Kohtu standardile vastavad meetmed jälitustegevuse käigus kogutud

kutsesaladusega kaetud teabe eraldamiseks, sellele juurdepääsu piiramiseks, selle teabe kogumisest teavitamiseks ja selle teabe kustutamiseks või hävitamiseks.

Lisaks sätestab konventsiooni artikli 6 lõige 3, et konventsiooniosalised peavad tagama, et advokaat ei ole kohustatud avaldama või loovutama (potentsiaalselt) kliendilt vahetult või kaudselt saadud tõendeid või materjale, samuti kõiki nendega toimunud kirjavahetusi ja menetluse käigus koostatud materjale. Eelnimetatud advokaadi tagatised on ette nähtud AdvS §-s 43, mille kohaselt on advokaadile usaldatud andmed konfidentsiaalsed. Tunnistajana ülekuulatavale advokaadile, advokatuuri või advokaadibüroo töötajale ei või talle õigusteenuse osutamisega teatavaks saanud asjaolude kohta küsimusi esitada ega temalt selgitust nõuda (lg 2). Advokaadi poolt õigusteenuse osutamisega seotud teabekandjad on puutumatud (lg 3). Eeltoodust tulenevalt on konventsioonis sätestatud advokaadi kutsealased õigused Eestis õigusaktidega tagatud.

Artikli 6 lõike 4 järgi ei tohi artikli 6 lõigetega 1–3 kehtestatud kutsealaste õiguste kasutamisele seada muid piiranguid kui need, mis on ette nähtud seaduses ja mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud.

Artikli 6 lõike 5 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et advokaadid ei kannataks kahjulike tagajärgede all ainuüksi seetõttu, et neid seostatakse oma klientide või klientide seisukohtadega.

Nimetatud kaitse on advokaatidele tagatud ka Eestis. Nimelt sätestab AdvS § 43 lg 4, et advokaati ei või tema ülesannete täitmise tõttu samastada kliendiga ega kliendi kohtuasjaga.

Artikkel 7 - sõnavabadus

Artikkel 7 käsitleb advokaadi sõnavabadust. **Artikli 7 lõike 1** kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama advokaatide õiguse teavitada avalikkust oma klientide kaasustega seotud küsimustest, piiratuna üksnes seaduses sätestatud ja kutse-eetika, õigusemõistmise korralduse ning eraelu puutumatuse kaitsega seotud nõuetega, mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud. AdvS § 45 lg 1 näeb ette advokaadi kutsesaladuse hoidmise kohustuse, mille kohaselt on advokaat kohustatud hoidma saladuses talle õigusteenust osutades teatavaks saanud andmeid, tema poole õigusteenuse saamiseks pöördumist ja õigusteenuse eest makstud tasu suurust. Arvestades kutsesaladuse hoidmise kohustust ja kliendi isikuandmete kaitset, on avalikkusele avaldatava teabe maht praktikas piiratud. Siiski näeb AdvS § 45 lg 2 ette, et klient või tema õigusjärglane võib vabastada advokaadi kutsesaladuse hoidmise kohustusest oma kirjaliku nõusolekuga. Sellest tulenevalt ei ole advokaadi väljendusvabadus ilmtingimata piiratud või välistatud.

Artikli 7 lõike 2 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama advokaatide ja kutseühenduste õiguse edendada õigusriigi põhimõtteid ja nende järgimist, osaleda avalikes aruteludes kehtivate ja kavandatavate õigusaktide kohta, samuti õigusemõistmise, inimõiguste kaitse ja muude advokaatide kutsetegevusega seotud teemade kohta. Ühtlasi peavad advokaadid olema õigustatud tegema ettepanekuid eelnimetatud teemadega seotud reformideks. Eesti seadused ei takista advokaate õigusloome või õigusmaastiku arendamise prosessis osalemast. Eestis kehtib sõnavabadus ja igaüks võib avaldada arvamust eelnimetatud teemadel.

Artikkel 8 - distsipliin

Artikli 8 lõige 1 kohustab konventsiooniosalisi tagama, et advokaatide suhtes algatatud distsiplinaarkaristuse määramise alused põhinevad seadusega ette nähtud kutsealastel käitumisharjumistel. AdvS § 19 lg 1 sätestab, et advokaadi ja advokaadibüroo tegevust sätestavate õigusaktide või kutse-eetika nõuete eiramise eest võib aukohus määrata advokatuuri liikmele

distsiplinaarkaristuse, kui distsiplinaarsüütegu ei ole aukohtumenetluse algatamise ajaks aegunud. Kutsealased normid on sätestatud Eesti Advokatuuri eetikakoodeksis, Euroopa õiguskutse tuumpõhimõtete hartas ja Euroopa eetikakoodeksis advokaatidele.

Artikli 8 lõige 2 kohustab konventsiooniosalisi tagama, et advokaatide distsiplinaarmenetlused toimuvad sõltumatu ja erapooletu organi ees. Menetlused peavad olema kiired ja vastama õiglase kohtumenetluse põhimõtetele nagu on sätestatud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 6. Advokaadil peab olema õigus kasutada enda valitud õigusnõustajat või esindajat. Menetluse tulemust peab saama vaidlustada sõltumatus ja erapooletus kohtus.

Eestis arutab advokaatide distsiplinaarsüüteoasju aukohus (AdvS § 15 lg 1), mis on üks advokatuuri organitest (AdvS § 6 lg 2). AdvS § 17 lg 2 kohaselt on advokaadil, kelle suhtes aukohtumenetlus on algatatud, õigus tutvuda asja materjalidega, anda aukohtule seletusi, esitada vastuväiteid, põhjendusi ja kaalutlusi kõigi aukohtumenetluses tõusetunud küsimuste kohta, esitada taandust aukohtu liikme või protokollija vastu, kui asjaolud tekitavad kahtlust tema erapooletuses, esitada taotlusi ja tõendeid ning võtta osa tõendite vaatlusest ja uurimisest, esitada istungile kutsutud isikutele küsimusi ning saada aukohtu otsuse ära kiri. Advokatuuri kodukorra § 55 lg-st 2 tuleneb advokaadi õigus kasutada asjas esindajat. Aukohtumenetlus lõpeb aukohtu otsusega, mis on AdvS § 18 lg 1 kohaselt vaidlustatav halduskohtus. Eeltoodust tulenevalt vastab Eestis kehtiv aukohtumenetluse läbiviimise regulatsioon konventsiooni nõuetele.

Artikli 8 lõige 3 kohustab konventsiooniosalisi tagama, et advokaatidele distsiplinaarkaristuste määramisel järgitakse seaduslikkuse, mittediskrimineerimise ja proportsionaalsuse põhimõtteid. Kutsetegevuse keelamist tuleks rakendada ainult kutsestandardite kõige raskemate rikkumiste korral. AdvS § 19 lg 4 kohaselt arvestab aukohus distsiplinaarkaristust määrares muuhulgas distsiplinaarsüüteo raskust, menetletava asja olemust ja advokaadi varasemat karistatust.

Artikkel 9 – kaitsemeetmed

Artikkel 9 kohustab konventsiooniosalisi tagama advokaatide õiguste kaitse mitmes eriolukorras, kus nad on eriti haavatavad kuritarvituste suhtes ning samuti tagama, et neid ja nende kutseühendusi kaitstakse rünnakute, ähvarduste, ahistamise või hirmutamise või muul viisil nende kutsetegevuse takistamise või sellesse sekkumise eest. Lõigete 1 ja 2 alusel nõutavaid meetmeid võib piirata üksnes, kui võrd see on seadusega ette nähtud ja demokraatlikus ühiskonnas vajalik kuritegude ennetamiseks, uurimiseks või nende eest vastutusele võtmiseks või teiste isikute õiguste kaitsmiseks.

Artikli 9 lõike 1 punkt a käsitleb advokaatide võimalust kasutada enda valitud advokaati mis tahes põhjusel vabaduse võtmise korral. Eesti õiguskorras võib isikult vabaduse võtta eelkõige korrakaitseseaduse (edaspidi *KorS*) § 46, KrMS § 217 ja väärteomenetluse seadustiku § 44 alusel. Kõikides neis aktides on ilma ameti alusel diskrimineerimata ette nähtud kinnipeetud isiku õigus teatada oma kinnipidamisest oma lähedasele ning nõu pidada esindaja või kaitsjaga. Kuriteos kahtlustatavana kinni peetud isiku õigus kaitsjaga viivitamata kontakti astuda on sätestatud ka põhiseaduse (edaspidi *PS*) §-s 21. Kuriteos kahtlustatava isiku õigused on sätestatud KrMS §-s 34.

Artikli 9 lõike 1 punkt b käsitleb advokaatide võimalust nõuda, et kutseühendust teavitatakse alati, kui neilt on mis tahes põhjusel võetud vabadus, sealhulgas selle sammu õiguslikust alusest ning kohast, kus neid hoitakse. Kehtiv Eesti seadusandlus sellist advokaadi kinnipidamisest kutseühenduse teavitamise nõuet ette ei näe, kuid see ei ole ka Eesti kriminaalmenetluse põhimõtetega vastuolus.

Artikli 9 lõike 1 punkt c käsitleb advokaatide võimalust kutsuda kohale kutseühenduse esindaja või sõltumatu advokaat, kui neid, nende ruume, sõidukeid või seadmeid otsitakse läbi ning kui nende kutsetegevuses kasutatavaid dokumente, muud liiki andmeid ja mis tahes liiki seadmeid otsitakse läbi, tõendina ära võetakse ja kopeeritakse. See hõlmab ka eraruume või muid kohti ja seadmeid, kus advokaadid hoiavad oma klientide kutsealaseid dokumente ja andmeid. Sättega hõlmatud läbiotsimised ei hõlma julgestuskontrolle, nagu näiteks lennujaamades ja vanglates. Selles sättes ette nähtud tagatist Eesti seadusandluses ette nähtud ei ole, kuid praktikas on Riigiprokuratuuri ja advokatuuri vahelisel kokkuleppel advokaadi kutsesaladust sisaldavate materjalide läbiotsimise juures alati kohal ka advokatuuri esindaja. Eesti läbiotsimise õigusliku regulatsiooni puudustele on tähelepanu juhtinud ka EIKohus asjas *Särgava v. Estonia* ning Justiits- ja Digiministeeriumis on väljatöötamisel asjakohane KrMS muutmise eelnõu, mis kõikide ametiprivileegide kaitsega seonduva korrastab ning kommenteeritavas punktis nõutava tagatise Eesti seadusandluses otsesõnu sätestab.

Artikli 9 lõike 1 punkt d käsitleb vajadust teavitada asjaomaseid advokaate lõike 1 punktides a, b ja c sätestatud õigustest vabaduse võtmisel või enne dokumentide läbiotsimist või äravõtmist või kopeerimist. Kõikide menetlustoimingutele allutatud isikute teavitamine nende õigustest on Eesti menetlusseadustikes, sh KorS §-s 46 sätestatud ja tavapraktika.

Artikli 9 lõike 2 käsitleb võimalust, et advokaatide või advokaadibüroode suhtes võidakse rakendada kontrolle või muid meetmeid seoses kutseala järelevalvega ja eelkõige klientide huvide kaitseks (näiteks tagamaks, et nende poolt advokaatidele usaldatud vahendeid ei kuritarvitata või et nende juhtumid on kaitstud juhul, kui advokaadid diskvalifitseeritakse või lõpetavad muul viisil tegevuse). Eestis teostab vastavalt AdvS § 46 advokaatide kutsetegevuse üle järelevalvet advokatuuri juhatuse. Vastavalt AdvS § 46-1 on järelevalvet teostavatel isikutel kohustus hoida saladuses järelevalve käigus teatavaks saanud andmeid, mis on seadusega kaitstud.

Artikli 9 lõike 3 punkt a käsitleb kutseühenduste võimalust – seadusega ettenähtud piirangutega, mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud kuritegude ennetamiseks, uurimiseks ja nende eest vastutusele võtmiseks või teiste isikute õiguste kaitsmiseks – pääseda ligi advokaatidele, kellelt on mis tahes põhjusel võetud vabadus. Advokatuuri õigust kinni peetud advokaatidega kontakti saada Eesti seadusandlus ei sätesta, kuid kuna igal kinni peetud isikul on õigus kohtuda ja nõu pidada advokaadist kaitsja või esindajaga, siis seeläbi on ka konventsiooni nõue tagatud.

Artikli 9 lõike 3 punktis b käsitletakse vajadust teavitada kutseühendusi advokaatide ründamise või tapmise juhtumitest olukorras, kus nad ise ei ole võimelised seda tegema. Seesugust kohustust Eesti seadusandlus uurimisasutusele ega prokuratuurile ei pane. Konventsiooni ratifitseerimise korral on vajalik KrMS-i vastavalt täiendada.

Artikli 9 lõike 3 punkt c käsitleb kutseühenduste võimalust osaleda istungitel advokaatide vastu algatatud menetlustes, mis võivad olla seotud nende kutsetegevusega. Seda õigust nähakse kaitseabinõuna võimaluse vastu, et erinevaid menetlusi võidakse kuritarvitada advokaatide ähvardamiseks või hirmutamiseks või muul viisil nende kutsetegevuse takistamiseks. Istungid (*hearings*) on reeglina avalikud, sh on kohtuistungid avalikud, kui puuduvad alused nende kinniseks kuulutamiseks. Sellest lähtuvalt saab asuda seisukohale, et advokatuuri esindajate sellistel istungitel viibimise võimalus on Eestis tagatud kõikides kohtumenetlustes, kus menetluse kinniseks kuulutamiseks põhjust ei ole. Isegi asjades, kus istung on kinniseks kuulutatud, saab juures viibida menetlusele allutatud isiku kaitsja või esindaja, mis tagab üksiti ka advokatuuri informeerituse nendel istungitel toimuvast.

Artikli 9 lõike 4 punktis a käsitletakse vajalikke meetmeid, mida tuleb võtta tagamaks, et advokaadid ja nende kutseühendused saaksid teostada oma kutsetegevust ja kasutada oma artiklis 7 tulenevaid õigusi, ilma et nad muutuksid rünnakute, ähvarduste, ahistamise ja hirmutamise sihtmärgiks või et neid muul viisil ebasobivalt takistataks või häiritaks. Eesti õiguses on kõik inimesed kaitstud ähvardamise, hirmutamise ja füüsilise vägivalla eest ning sellise tegevuse eest on ette nähtud kriminaalkaristused olenemata sellest, kas ohvriks langeb advokaat või mõni muu isik. Karistatav on ka ametkondlik omavoli, nt ebaseaduslik jälitustegevus või võimuliialdus ning haldusorganite omavolilise tegevuse vastu on võimalik pöörduda kohtusse. Lisaks on Eestis nii kriminaal- kui tsiviilkohtumenetluse korras võimalik isikuõiguste kaitseks määrata lähenemiskeeldu, mille rikkujad saab võtta kriminaalvastutusele.

Artikli 9 lõike 4 punktis b kinnitatakse veelkord, et konventsiooniosalised ja nende nimel tegutsevad organid peavad hoiduma lõike 4 punktis a nimetatud käitumisest. Punktis a nimetatud käitumine ei oleks Eesti seadustega kooskõlas ning on ka kriminaalkorras karistatav erinevate karistusseadustiku kuriteokoosseisude alusel.

Artikli 9 lõike 4 punkt c käsitleb vastust, mis on nõutav, kui on alust arvata, et lõike 4 punktis a nimetatud käitumine kujutab endast kuritegu. KrMS §-d 6 ja 194 sätestavad Eestis legaliteedipõhimõtte, st prokuratuuri ja uurimisasutuse kohustuse uurida tegusid, mis vastavad kuriteokoosseisule. Samuti on Eesti õiguses ette nähtud nn süüdistuskohustusmenetluse mehhanism selleks juhuks, kui prokuratuur või uurimisasutus mingil põhjusel uurimist ei alusta. Kuriteo läbi kannatanud isik, sh advokaat saab menetluse alustamata jätmise või lõpetamise vaidlustada Riigiprokuratuuris või ringkonnakohtus.

Artikli 9 lõige 5 käsitleb konventsiooniosaliste vajadust hoiduda selliste meetmete võtmisest või tavade toetamisest, mis kahjustaksid kutseühenduste sõltumatust ja isevalitsevat olemust. Eesti Advokatuur on loodud seaduse alusel avalik-õigusliku juriidilise isikuna ning advokaatide kutsetagatised on sätestatud advokatuuriseaduses. Kohtumenetluse seadused on Eestis konstitutsioonilised seadused, mille muutmiseks on vajalik Riigikogu kogu koosseisu häälteenamus. Eesti ratifitseeritud välislepingud loetakse PS § 123 kohaselt ülimuslikuks Eesti siseriiklike seaduste ees, st ka allkirjastatava konventsiooni sätteid, kui konventsioon on ratifitseeritud, saab selle vastuolu korral siseriikliku õigusega kohaldada siseriikliku õiguse suhtes ülimuslikuna. Selliselt on tagatud mh ka konventsioonist tulenevate õiguste ja garantiide kohaldamine isegi juhul, kui Riigikogu ei ole õigeaegselt teinud seadustes vajalikke muudatusi.

III peatükk - järelevalvemehhanism

Konventsiooni III peatükk kehtestab järelevalvemehhanismi.

Artikkel 10 – advokaadi kutse kaitse eksperdirühm

Artikkel 10 käsitleb järelevalve teostamiseks loodud ekspertrühma. **Artikli 10 lõige 1** sätestab, et advokaadikutse kaitse eksperdirühm (edaspidi *GRAVO*) jälgib käesoleva konventsiooni rakendamist konventsiooniosaliste poolt.

Artikli 10 lõike 2 kohaselt koosneb GRAVO vähemalt kaheksast ja maksimaalselt kaheteistkümnest liikmest. Selle liikmed valib konventsiooniosaliste komitee osalisriikide poolt esitatud kandidaatide hulgast. Liikmed valitakse neljaks aastaks ning nende ametiaega võib ühe korra pikendada. Liikmed peavad olema osalisriikide kodanikud.

Artikli 10 lõike 3 kohaselt valitakse esimesed kaheksa liiget ühe aasta jooksul pärast käesoleva konventsiooni jõustumist. Veel nelja täiendava liikme valimine toimub pärast seda, kui konventsiooni ratifitseerib või sellega ühineb 25. osalisriik.

Artikli 10 lõige 4 selgitab, mis kriteeriume järgides toimub GRAVO liikmete valimine. Konventsioon seab tingimuseks, et GRAVO liikmete koosseis peaks olema tasakaalustatud, esindades erinevaid õigussüsteeme, sugusid ja geograafilisi piirkondi.

Artikli 10 lõige 5 sätestab, et GRAVO liikmete valimise korra määrab kindlaks Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee pärast osalisriikidega konsulteerimist ning nende ühehäälsel nõusoleku saamist, hiljemalt kuue kuu jooksul pärast käesoleva konventsiooni jõustumist.

Artikli 10 lõike 6 kohaselt võtab GRAVO vastu oma töökorra.

Artikli 10 lõige 7 sätestab, et GRAVO liikmetel ja teistel delegatsiooni liikmetel, kes viivad läbi riigivisiite vastavalt kõnesoleva konventsiooni artiklile 12, on konventsiooni lisas sätestatud eesõigused ja puutumatus.

Artikkel 11 – konventsiooniosaliste komitee

Artikkel 11 käsitleb artiklis 10 lõikes 2 nimetatud konventsiooniosaliste komiteed.

Artikli 11 lõike 1 kohaselt koosneb konventsiooniosaliste komitee käesoleva konventsiooni osalisriikide esindajatest ning osalisriigid püüavad tagada selle soolise tasakaalu.

Artikli 11 lõike 2 kohaselt kutsub konventsiooniosaliste komitee kokku Euroopa Nõukogu peasekretär. Esimene koosolek toimub ühe aasta jooksul pärast konventsiooni jõustumist. Edaspidi tuleb komitee kokku iga kord, kui seda taotleb kas üks kolmandik konventsiooniosalistest, komitee eesistuja või peasekretär.

Artikli 11 lõike 3 sätestab, et konventsiooniosaliste komitee võtab vastu oma töökorra.

Artikkel 12 - menetlus

Artiklis 12 kirjeldatakse üksikasjalikult järelevalvemenetluse toimimist, mille raames hakkab GRAVO kontrollima konventsiooni rakendamist ja selle sätete järgmist konventsiooniosaliste poolt.

Artikli 12 lõike 1 sätestab, et hindamismenetlus toimub voorude kaupa. GRAVO määrab kindlaks vooru ulatuse ja sobivad meetodid selle läbiviimiseks, näiteks küsimustikud, mis võivad olla aluseks osalisriikide poolt konventsiooni rakendamise hindamisele. Seejuures täpsustatakse konventsiooni seletuskirjas, et iga vooru alguses valib GRAVO iseseisvalt konventsiooni sätted, mida ta konkreetse perioodi jooksul jälgib. Voorude kestus peaks olema piisavalt pikk, et mitte kujutada osalisriikidele ebamõistlikku koormust, eelistatavalt mitte lühem kui viis aastat.

Järelevalvemenetlusega kaasneb Eestile aruandluskohustus, mis hõlmab GRAVO poolt nõutud teabe esitamist, küsimustikele vastamist, aruannete koostamist või muul viisil aru andmist. Eestis vastutab aruandluskohustuse täitmise eest Justiits- ja Digiministeerium.

Artikli 12 lõike 2 kohaselt hakkab GRAVO küsima teavet konventsiooni rakendamise kohta asjaomaselt osalisriigilt. Lisaks võib GRAVO saada teavet ka valitsusvälistelt organisatsioonidelt, kodaniku- ja kutseühendustelt ning riiklikelt inimõiguste kaitse asutustelt (Eestis täidab riikliku inimõiguste kaitse ja edendamise asutuse ülesandeid õiguskantsler). GRAVO võtab konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvates küsimustes arvesse ka muid Euroopa Nõukogu instrumentidest ja organitest saadud asjakohaseid andmeid, samuti teiste piirkondlike ja rahvusvaheliste organisatsioonide teavet.

Artikli 12 lõike 3 sätestab, et kui saadud teave on ebapiisav ja puuduvad muud usaldusväärsed viisid vajaliku teabe hankimiseks või kui see on ette nähtud käesoleva konventsiooni artikli 13

lõikes 2, võib GRAVO, koostöös riiklike ametiasutustega ja vajadusel sõltumatute riiklike ekspertide kaasabil, korraldada riigivisiite. Riigivisiidid on täiendav meede ning neid viiakse läbi üksnes valdkondades, kus GRAVO hinnangul on olemasolev teave ebapiisav, või konventsiooni artikli 13 lõikes 2 sätestatud juhtudel. Seega siis, kui GRAVO saab usaldusväärset teavet olukorra kohta, kus probleemid vajavad kiiret sekkumist. Ka konventsiooni seletuskirjas rõhutatakse, et riigivisiite võib korraldada vaid täiendava järelevalvemeetmena ning neid tuleks kasutada üksnes äärmise vajaduse korral. Sellest tulenevalt võib Eestile kaasneda GRAVO visiidiga halduskoormus vaid erandjuhtudel. Riigivisiidiga kaasneb Eesti esindajale kohtumine GRAVO delegatsiooniga, neile vahetu aruandmine, küsimustele vastamine jms. Riigivisiidi ajal vastutab koostöö eest GRAVO delegatsiooniga Justiits- ja Digiministeerium. Siiski saab Eesti vältida GRAVO visiite, esitades neile tähtaegse, põhjaliku ja ammendava teabe.

Kui riigivisiit peaks siiski toimuma, tuleb see korraldada koostöös asjaomase osalisriigi pädevate ametiasutustega, mis tähendab, et see kavandatakse eelnevalt ning kuupäevad lepitakse kokku riiklike ametiasutustega, keda teavitatakse aegsasti. Samuti näeb konventsiooni seletuskiri ette võimaluse veebipõhise “visiidi” korraldamiseks. Olenemata sellest, kas riigivisiit toimub kohapeal või veebis, peaks see keskenduma valdkondadele, kus on vaja täiendavat selgitust, või olukordadele, mis nõuavad kiiret sekkumist vastavalt artikli 13 lõikele 2. Vajaduse korral, kui olukorra keerukus seda nõuab, võib delegatsioon kaasata sõltumatu riikliku eksperdi.

Artikli 12 lõike 4 kohaselt viib riigivisiite läbi GRAVO delegatsioon. Kohapealsete riigivisiitide ajal peab GRAVO delegatsioonil olema vaba liikumisõigus asjaomase riigi territooriumil. Nii kohapealsete kui ka veebipõhiste riigivisiitide ajal peab delegatsioonil olema võimalus suhelda riigiasutustega, kelle ülesanded ja vastutus on seotud advokaadi kutsetegevusega. See hõlmab täitevvõimu, seadusandliku võimu ja kohtuvõimu esindajaid ning pädevaid sõltumatu avalik-õiguslikke institutsioone (nt ombudsmanid, sõltumatud riiklikud inimõiguste kaitse organisatsioonid). Delegatsioonil peab olema vabadus valida, milliste sidusrühmadega nad soovivad kohtuda, ning viia läbi eraviisilisi vestlusi kodanikuühiskonna ja kutseorganisatsioonide esindajatega, samuti advokaatidega, kes võivad viibida kinnipidamisasutustes.

Samuti näeb lõige 4 ette, et delegatsioonil peab olema õigus taotleda oma mandaadiga seotud materjale ning selle, et neile juurdepääs tagatakse, välja arvatud juhul, kui esitatakse põhjendatud alus teatud dokumentide mitteavaldamiseks (nt konfidentsiaalsed dokumendid, mis on osa käimasolevast uurimisest või kohtumenetlusest). Kui teabe andmisel on seatud konfidentsiaalsusnõue, peab delegatsioon austama ametiasutuste, kodanikuühiskonna või kutseorganisatsioonide poolt jagatud teabe konfidentsiaalsust. Seega juhul, kui GRAVO korraldab Eesti visiidi, kaasneb sellega halduskoormus delegatsiooni suhtlemise ja vajaliku teabe, sh kirjalike materjalide esitamise näol.

Artikli 12 lõike 5 kohaselt koostab GRAVO esialgse aruande, mis sisaldab analüüsi hindamise aluseks olevate sätete rakendamise kohta, samuti soovitusi ja ettepanekuid, kuidas asjaomane osalisriik võiks avastatud probleemidega tegeleda. Aruande eelnõu saadetakse hindamise all olevale osalisriigile, kelle kommentaare arvestatakse lõpparuande koostamisel. Kõnesoleva artikliga kaasneb Eestile kohustus reageerida GRAVO aruannetele ja anda neile omapoolsed kommentaarid. Kohustuse täitmise eest vastutab Justiits- ja Digiministeerium.

Artikli 12 lõike 6 sätestab, et kõiki saadud andmeid ja asjaomase osalisriigi kommentaare arvesse võttes võtab GRAVO vastu oma lõpparuande ja järeldused osalisriigi võetud meetmete kohta konventsiooni sätete rakendamisel. Aruanne ja järeldused edastatakse asjaomasele

osalisriigile ning osalisriikide komiteele. GRAVO aruanne ja järeldused tehakse alates nende vastuvõtmisest avalikuks koos osalisriigi kommentaaridega.

Artikli 12 lõige 7 käsitleb osalisriikide komitee rolli järelevalvemenetluses. Nimelt võib osalisriikide komitee GRAVO aruande ja järelduste põhjal esitada asjaomasele osalisriigile järgmisi soovitusi: a) meetmete kohta, mis tuleb võtta GRAVO järelduste rakendamiseks, vajadusel koos tähtajaga nende meetmete rakendamise kohta teabe esitamiseks; ja b) eesmärgiga edendada koostööd asjaomase osalisriigiga konventsiooni nõuetekohase rakendamise tagamiseks. Seejuures ei tohi eelnimetatud osalisriikide komitee õigus piirata artikli 12 lõigetes 1–6 sätestatud menetlust. Seletuskiri lisab, et vajaduse korral võib komitee määrata tähtaja teabe esitamiseks meetmete elluviimise kohta ning teha ettepaneku edendada koostööd, et tagada konventsiooni nõuetekohane rakendamine. Selline mehhanism tagab GRAVO-le sõltumatuse säilimise järelevalvefunktsioonis, lisades samas osalisriikide vahelisse dialoogi poliitilise mõõtme. Sellest tulenevalt võib Eestile kaasneda ka lisa aruandlus.

Artikkel 13 - kiirmenetlus

Artikkel 13 sätestab kiirmenetluse läbiviimise võimaluse. **Artikli 13 lõike 1** kohaselt juhul, kui GRAVO saab usaldusväärset teavet olukorra kohta, kus konventsiooni rakendamisega seotud probleemid vajavad kiiret sekkumist, et ennetada või piirata tõsiste konventsioonirikumiste ulatust või arvu, võib ta nõuda asjaomaselt osalisriigilt erakorralise aruande esitamist kasutusele võetavate ennetusmeetmete kohta. Aruande esitamise eest vastutab Justiits- ja Digiministeerium. Sellise erakorralise aruande esitamisega kaasnev halduskoormus on siiski ebatõenäoline, kuna see on vajalik vaid juhul, kui riik ei täida konventsioonist tulenevaid kohustusi, mistõttu ei ole advokaadid piisavalt kaitstud.

Artikli 13 lõige 2 sätestab, et võttes arvesse osalisriigi esitatud teavet ja muid usaldusväärseid allikaid, võib GRAVO määrata ühe või mitu oma liiget uurimist läbi viima ning kiiresti GRAVO-le aru andma. Vajaduse korral ja asjaomase osalisriigi nõusolekul võib uurimise hulka kuuluda ka visiit selle riigi territooriumile. Riigivisiidi korraldus ja sellega kaasnev halduskoormus on käsitletud artiklis 12.

Artikli 13 lõige 3 sätestab, et pärast käesoleva artikli lõikes 2 nimetatud uurimise tulemuste läbivaatamist edastab GRAVO oma järeldused asjaomasele osalisriigile ning vajaduse korral osalisriikide komiteele, Euroopa Nõukogu Ministrite Komiteele ja Parlamentaarsele Assambleele koos asjakohaste kommentaaride ja soovitustega. GRAVO aruanne ja järeldused tehakse alates nende vastuvõtmisest avalikuks koos osalisriigi kommentaaridega.

Artikkel 14 - arvamused

Artikli 14 kohaselt võib GRAVO vajaduse korral võtta vastu arvamusi käesoleva konventsiooni rakendamise kohta.

Artikkel 15 – suhted muude asutustega

Artikkel 15 sätestab, et Euroopa Nõukogu Ministrite Komiteed ja Parlamentaarset Assambleed teavitatakse perioodiliselt konventsiooni rakendamisest.

IV peatükk - seos muude rahvusvaheliste dokumentidega

Konventsiooni IV peatükis käsitletakse konventsiooni seost teiste rahvusvaheliste dokumentidega.

Artikkel 16 – seos muude rahvusvaheliste dokumentidega

Artikli 16 lõige 1 sätestab, et käesolev konventsioon ei mõjuta õigusi ja kohustusi, mis tulenevad muudest rahvusvahelistest dokumentidest, mille osalised käesoleva konventsiooni osalisriigid on või mille osalisteks nad saavad ning mis käsitlevad konventsiooniga reguleeritud valdkondi ja tagavad suurema kaitse advokaatide õigusele oma kutsealal vabalt tegutseda.

Artikli 16 lõike 2 kohaselt võivad käesoleva konventsiooni osalisriigid omavahel sõlmida kahe- või mitmepoolseid kokkuleppeid konventsioonis käsitletud küsimustes, et täiendada või tugevdada selle sätteid või hõlbustada selles sätestatud põhimõtete rakendamist.

V peatükk - lõppsätted

Konventsiooni V peatükis on toodud lõppsätted.

Artikkel 17 – allakirjutamine ja jõustumine

Artikkel 17 sätestab konventsioonile allakirjutamise ja selle jõustumise korra.

Konventsioon on avatakse allakirjutamiseks Euroopa Nõukogu liikmesriikidele, selle väljatöötamisel osalenud riikidele ning Euroopa Liidule. Konventsioon kuulub ratifitseerimisele või heakskiitmisele.

Konventsiooni rahvusvaheliseks jõustumiseks peab selle ratifitseerima vähemalt kaheksa riiki, sealhulgas kuus Euroopa Nõukogu liikmesriiki. Kui konventsioonile alla kirjutanud riik annab hiljem nõusoleku olla konventsiooniga seotud, jõustub konventsioon tema suhtes selle kuu esimesel päeval, mis järgneb kolme kuu möödumisele tema ratifitseerimis- või heakskiitmiskirja hoiuleandmisest.

Artikkel 18 – konventsiooniga ühinemine

Artikkel 18 sätestab konventsiooniga ühinemise korra.

Artikkel 19 – territoriaalne kohaldatavus

Artikkel 19 sätestab konventsiooni territoriaalse kohaldatavuse.

Artikkel 20 – deklaratsioonid

Artikkel 20 sätestab deklaratsioonide esitamise korra.

Iga käesoleva konventsiooni osalisriik peab konventsioonile allakirjutamise hetkel või oma ratifitseerimis-, vastuvõtmis-, heakskiitmise- või ühinemiskirja depositeerimisel esitama Euroopa Nõukogu peasekretärile deklaratsiooni, milles määratletakse konventsiooni artikli 3 punkti a kohaldamisalasse kuuluvad kutsenimetused. Eesti esitab deklaratsiooni, mille kohaselt hõlmab konventsiooni artikli 3 punkti a kohaldamisala vandeadvokaate ja vandeadvokaadi abisid.

Samuti võib iga osalisriik konventsioonile allakirjutamise hetkel või oma ratifitseerimis-, vastuvõtmis-, heakskiitmise- või ühinemiskirja depositeerimisel esitada Euroopa Nõukogu peasekretärile deklaratsiooni, milles sisustatakse mõiste "riigiasutused".

Artikkel 21 – reservatsioonid

Artikkel 21 sätestab reservatsioonide tegemise korra.

Iga riik või Euroopa Liit võib konventsioonile allakirjutamise hetkel või oma ratifitseerimis-, vastuvõtmis-, heakskiitmise- või ühinemiskirja deponeerimisel esitada Euroopa Nõukogu peasekretärile deklaratsiooni, milles ta jätab endale õiguse mitte kohaldada või kohaldada ainult

teatud juhtudel või tingimustel artiklis 6 sätestatud artikli 2 lõike 3 punktis b nimetatud isikute suhtes. Reservatsioonide tegemine muude konventsiooni sätete suhtes ei ole lubatud. Artikli 6 suhtes reservatsiooni tegemise vajadus vajab täiendavat analüüsi, mistõttu see otsustatakse ja esitatakse konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõus.

Artikkel 22 – *konventsiooni muudatused*

Artikkel 22 sätestab konventsiooni muudatusettepanekute esitamise ja läbivaatamise korra.

Artikkel 23 – *denonsseerimine*

Artikkel 23 sätestab denonsseerimise korra.

Artikkel 24 – *teated*

Artikkel 24 sätestab teated, mida Euroopa Nõukogu peasekretär on konventsiooni hoiulevõtjana kohustatud esitama ning samuti määratakse nende teadete saajad.

Lisa – *eesõigused ja puutumatus (artikkel 10)*

Lisa lõige 1 näeb ette, et lisa kohaldatakse käesoleva konventsiooni artiklis 10 nimetatud GRAVO liikmetele, aga ka teistele riigivisiidi delegatsioonide liikmetele. Käesolevas lisas hõlmab mõiste "riigivisiitide delegatsioonide teised liikmed" sõltumatuid riiklikke eksperte ja käesoleva konventsiooni artikli 12 lõigetes 3 ja 4 nimetatud spetsialiste, Euroopa Nõukogu töotajaid ja Euroopa Nõukogu poolt kaasatud tõlke, kes saadavad GRAVO esindajaid tema riigivisiitide ajal.

Lisa lõige 2 sätestab, et GRAVO-l ja teistel riigivisiitide delegatsioonide liikmetel on oma ülesannete täitmisel, mis on seotud riigivisiitide ettevalmistamise ja läbiviimisega, samuti järeelmeetmetega ning nende ülesannetega seoses reisimisel, järgmised privileegid ja immuunitedid:

- a. immuuniteet isikliku vahistamise või kinnipidamise ja isikliku pagasi arestimise suhtes ning immuuniteet igasuguste kohtumenetluste suhtes, mis on seotud nende poolt ametikohustuste täitmisel suuliselt või kirjalikult väljendatud seisukohtade ja sooritatud tegudega;
- b. vabastus kõigist liikumisvabaduse piirangutest elukohariigist lahkumisel ja sinna naasmisel ning riiki sisenemisel ja riigist lahkumisel, kus nad oma ülesandeid täidavad, ning välismaalase registreerimise kohustusest riigis, mida nad külastavad või oma ülesandeid täites läbivad.

Lisa lõige 3 näeb ette, et oma ülesannete täitmisel tehtavate reiside käigus võimaldatakse GRAVO liikmetele ja teistele riiki külastavate delegatsioonide liikmetele tolli- ja valuutakontrolli osas samu soodustusi nagu ajutisel ametlikul missioonil viibivatele välisriikide esindajatele.

Lisa lõige 4 sätestab, et GRAVO liikmete ja teiste riigivisiitide delegatsioonide liikmete käes olevad konventsiooni rakendamise hindamisega seotud dokumendid on puutumatud. GRAVO ametlikku kirjavahetust ega GRAVO liikmete ja teiste riigivisiitide delegatsioonide liikmete ametlikku suhtlust ei tohi läbi vaadata ega tsenseerida.

Lisa lõige 5 sätestab, et selleks, et tagada GRAVO liikmetele ja teistele riiki külastavate delegatsioonide liikmetele täielik sõnavabadus ja täielik sõltumatus oma ülesannete täitmisel, säilib puutumatus kohtumenetluse suhtes nende suulise või kirjaliku sõna ning kõigi nende kohustuste täitmise käigus sooritatud tegude suhtes, sõltumata sellest, et asjaomased isikud ei ole enam seotud nende kohustuste täitmisega.

Lisa lõige 6 näeb ette, et privileegid ja immunitetid antakse käesoleva lisa lõikes 1 nimetatud isikutele selleks, et tagada nende ülesannete sõltumatu täitmine GRAVO huvides, mitte nende isiklikuks hüvanguks. Käesoleva lisa lõikes 1 nimetatud isikute puutumatuse äravõtmise teeb Euroopa Nõukogu peasekretär igal sellisel juhul, kui puutumatus takistaks tema arvates õigusemõistmist ja kui selle saab ära võtta, ilma et see kahjustaks GRAVO huve.

Käesolevas lisas sätestatuga ei kaasne Eestile täiendavaid kohustusi ega halduskoormust.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi ega võõrkeelseid termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole otsest seost Euroopa Liidu õigusega.

6. Korralduse mõjud

Korraldus ja konventsioonile allakirjutamine konkreetseid muudatusi kaasa ei too. Mõjusid analüüsitakse konventsiooni ratifitseerimiseks ettevalmistamisel koos huvirühmadega.

7. Korralduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Konventsioonile allakirjutamine ei too Eesti Vabariigile kaasa riigieelarvelisi kulusid ega tulusid.

8. Rakendusaktid

Konventsioonile allakirjutamisel rakendusaktide kehtestamise vajadus puudub.

9. Jõustumine

Vabariigi Valitsuse korraldus jõustub üldkorras.

Konventsioon jõustub kuu esimesel päeval pärast kolme kuu möödumist kuupäevast, mil kaheksa allakirjutanut, sealhulgas vähemalt kuus Euroopa Nõukogu liikmesriiki, on vastavalt konventsioonis sätestatud korrale avaldanud nõusolekut end konventsiooniga siduda. Kui konventsioonile alla kirjutanud riik annab hiljem nõusoleku olla konventsiooniga seotud, jõustub konventsioon tema suhtes selle kuu esimesel päeval, mis järgneb kolme kuu möödumisele tema ratifitseerimis- või heakskiitmiskirja hoiuleandmisest.

10. Eelnõu koostööstamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati koostööstamiseks Välisministeeriumile, Eesti Advokatuurile ja Riigiprokuratuurile (EIS toimik nr 25-0438/01). Tagasiside esitas Eesti Advokatuur ja Riigiprokuratuur. Välisministeerium koostööstas korralduse eelnõu märkustega. Konventsiooni ratifitseerimise ettevalmistamisel on oluline jätkata konsultatsioone huvirühmadega.

Eesti Advokatuur toetab konventsiooni ja selle heakskiitmist ning nõustub eelnõu seletuskirjas antud hinnangutega. Samuti toetab Eesti Advokatuur käesolevas seletuskirjas nimetatud deklaratsiooni esitamist. Eesti Advokatuur esitas sisulised tähelepanekud käesoleva eelnõu seletuskirja kohta, mis on toodud seletuskirja lisaks olevas koostööstustabelis.

Riigiprokuratuur toetab advokaadikutse kaitse konventsiooni ja Vabariigi Valitsuse korralduse "Advokaadikutse kaitse konventsiooni heakskiitmine ja volituse andmine" eelnõud.

Välisministeeriumi esitatud märkused ja nendega arvestamine või mittearvestamine on esitatud eelnõu seletuskirja lisaks olevas kooskõlastustabelis.